

Marcel Mureșeanu

Valea Tauris

Poemele lui Marcel Mureșeanu au o tentă elegiacă, volumul *Valea Tauris*, Editura „Societatea Culturală Lucian Blaga”, Cluj-Napoca, 2004 reconfirmă o prospețime a spiritului, o ironie atent dozată descoperă marile teme existențiale. Irina Petraș aduce în lumină o conotație rebelă a cuvintelor: „Poetul are un molipsitor neastâmpăr pe loc, tot fiindu-se expresiv și răbduriu în căutarea unghiului din care Viața și Moartea își mai dezvăluie un mic secret ori se mai lasă prinse în jocul metaforei, mimând revelarea unui colț al tainei ultime. Mimând, căci știe, firește, cât de zadarnică e încercarea și în ce măsură ne e menită limita. Dez-încântarea, însă, nu e morocănoasă, disperarea e aproape tonică, luciditatea nu taie și despică, ci a deprins arta detaliului și a nuanței.”

Hermes este stăpân peste sunetele poetului, misterul însuși, avalanșe la o șoaptă a frigului acoperă ferestrele cu plumbul lor alb, ca pe-o punte merge pe cuvinte poetul, o barză de gheață se întinde pe sticla ferestrei, se simte înecăciosul aer al plânsului din jur. Levitează chipul din tinerețe al poetului „il suflă vântul ca pe-o petală/ ca pe o canoe de spumă/ numai cu voia mea se întâmplă toate astea,/ lunecă vântul și mi te ridică alături/ te-ntorci în coasta mea/ ...levitam/ nu vom mai atinge niciodată țărâna/ intrăm în altă neputință,/ a ei suntem!”. După moarte ochiul coboară cel dintâi în abis el merge tot merge până întâlnește lumina și cade în nupțiala ei magmă, din lumină ești și în lumină te vei întoarce, dragostea poate lua orice formă. Inima poetului bate ca la o ușă străină, se vede țărâna de frișcă al zilei de mâine, intră aerul proaspăt al apusului, timpul devine

plat, nu se mai pot face popasuri, nu se mai deosebește vara de iarnă, ziua de noapte, duminicile de alte zile, e un timp plat, mătăsoș, foșnitor. Pe Valea Plângerii lunecă bolovani grei, poezia ca o dezvăluire se îndreaptă spre liziera cu noaptea, gura plină de adevăr nu se poate deschide, veacul și-a stins țigara pe fruntea poetului, e frig în ultima celulă „atât de frig încât mi se pare că pe aici trece/ însuși aerul care face/ ca osia lumii să nu se aprindă”. Clorofila morții, înșelătoare dă chipului nostru un aer visător, se aprind lumânări de rouă, se iuțește tremurul frunzei, câmpul de sub pruni este o targă, trupuri adormite într-o înfricoșătoare goană a timpului, parfumul rozei pe toate le pătrunde.

Poemele sunt crepusculare și cuprinse de un aer livresc, „în Diogenia, sub un platan lunar/ pește Ignățiu de Lozola/ tocmai și-a exterminat părinții,/ uleiul amforelor tebane/ unge creasta coralilor/ și se ridică din mare/ după mii de ani/ ca să îndeplinească profețiile oracolului/ că toate cele ascunse/ se vor lepăda de pielea dintâi/ și cu sângele lor vor stropi țărâna/ în casa pescarului s-a aprins lumina/ umbrele se așează de o parte și de alta a mesei/ așa-i deschisă vocea plăcută a călătorului se aude întrebând”. Mai sună coama cu clopoței a dragostei, bătrânul pirat de poezie e mort, nu-i mai pasă de amenințarea cu veșnicia, apoi a venit ploaia, cristalele sângelui se sparg, e un debarcader gol de pe care marea a lins, cu limba ei aspră, regretele. Seară de seară, teatrul memoriei se populează de umbre, cartea are o acustică perfectă, e atât de ascuțit sunetul încât te poți tăia în el, vocalele sunt partea subțire a lamei, mânerul cuțitului e în mână autorului, cartea nu se termină niciodată, iar între pleoapele tale un pește piranha surd și flămând își face rondul. Moartea umblă nebună, dar nimeni nu-i dă nimic de făcut, pământul din noi ne intră în urechi, în caz

de frig galactic, poezia va fi moneda noastră forte și va putea fi schimbată pe un soare nou.

Poetul Marcel Mureșeanu transformă angoasa existențială în frumusețea cuvântului, el încearcă să purifice lumea prin poem, prin forța ideatică, dar și prin tăria imaginii poetul ocupă un loc aparte în poezia contemporană.

Petru SCUTELNICU

Dan C. Mihăilescu

Scrieri de plăcere

Dragă domnule Dan C. Mihăilescu, După *Literatura română în postceausism (Memorialistica sau trecutul ca reumanizare)* m-ați surprins cu un titlu ca *Scrieri de plăcere* (București, Editura Fundației PRO, 2004), care-mi suna oarecum pleonastic. Impresia pe care mi-o lăsase primul volum era aceea a unui scris atractiv, ieșit din plăcerea autorului de a vorbi despre literatura ultimilor ani. Spectacolul acelor pagini m-a făcut să cred că încă se poate scrie natural, spontan, fără morga academică și retorismul din critica literară actuală. Din păcate (sau poate din fericire), iluziile mi-au fost pulberate acum: „Prea puțină plăcere și nedrept de multă, înspăimântător de multă obligație de serviciu în profesiunea criticului literar! Mereu pliat pe așteptările și pretențiile «clientului», să-i presimți intențiile, să-i analizezi cât mai atent simptomele, să-i formulezi cât mai încurajator diagnosticul, să-i faci cât mai atractiv tratamentul, sigur că, mai devreme sau mai târziu, te îmbolnăvești la rândul-ți”. Citindu-vă, bănuiam un senin și am descoperit un chinuit, un muncit de ideea datoriei față de scris. Nu știu dacă e bine, dar înțeleg că „personajul” s-a îmbolnăvit. Locul „scriitorinului sprintar”, al „bufonului” năstrușnic, a fost luat nostalgicul grav:

„...m-am trezit dintr-o dată epuizat pentru critica de întâmpinare, cuprins de nostalgie după istoria literară și copleșit de dorul după eseistica intens subiectivă de altădată.” În fața oglinzii, „cu simțurile critice tocite”, criticul tânjește „după o nouă identitate. Una pură, simplă, nemediată.” Și fiindcă pentru scriitor „criticul nu mai este nicicum profesorul, amantul sau legiuitorul, ci servitorul, curierul sau vîdanjorul”, personajul din *Scrieri de plăcere* se retrage în lumea lui Montaigne și Pascal, visând la „un eseu despre om”. Aviz scriitorilor!

Așadar, sătul de tot ceea ce înseamnă datorie, obligație și serviciu/servicii, propuneți cititorilor un alt fel de carte: „...m-am lăsat pradă impulsului narcisiac și am adunat o parte din, vai, prea puținle texte scrise pur și simplu din plăcere. Necerute anume de nici o redacție, de nici o editură, coapte la flacăra capriciilor și căldura întâmplărilor.” Formula nu e nouă, ba chiar destul de întâlnită printre „făuritorii de cărți”, care pun cap la cap câteva articole publicate cine știe unde și gata volumul! Însă dumitale ticluiești, în maniera lui Cervantes sau Rabelais, un personaj care să asigure unitate între secvențele ce construiesc *Scrierile de plăcere*. Rezultatul? O „carte burduf, zonă de pasaj, teren suspendat între vază și zbor, între eseu și note de drum, între editorial, cronică de carte și fișe de istorie literară”.

Și fiindcă până aici v-am citat cam mult, îmi rezerv dreptul ca în final să notez doar câteva dintre titlurile care mi-au plăcut în chip deosebit (că doar vorbim despre „scrieri de plăcere”). În primul rând, „ifosele liceanului deghezizat în mentor”, comentariile critice din „Primii pași”, unde, la revista revistelor școlare, personajul-licean își domolește avântații colegi din celelalte reviste prin comentarii acide, indicii sigure ale unei predispoziții pentru critica literară. Apoi, „Prețul decenței”, un judicios articol despre postura ingrată în care se găsește opera eminesciană după decenii de exacerbare și deturnare a semnificațiilor sale. Un pseudoepilog, numit „Gata!”, dezvăluie disponibilitățile personajului pentru înțelegerea mișcărilor politice postdecembriste, cu o putere de pătrundere care ar trebui să-i pună pe gânduri pe așa-ziii analiști politici care au invadat mass-media românească. Savuroase și aventurile personajului prin Europa. „Năuc”, el iese în lume, cutreieră Europa, bate Parisul și exclamă donchisotește: „Fiecare cu Franța lui!”. În capitolul șase, el închide Bucureștiul pentru inventar și cutreieră străzile orașului, în tentativa de a (re)stabili geografia operei lui Caragiale, într-o demonstrație de istorie literară atrăgătoare prin insolitul demersului și ușiră exprimării. Extrem de interesant și „Exporting Romania”, un top al realizărilor culturale românești, cu nominalizări previzibile, dar și cu nume surprinzătoare. După „leșirea din dosar” (peripețiile obiectivului Mihai, urmărit de Securitate, dar necondamnat), Domnia voastră încheie „răposând cu bucurie”, adică precizându-și concepția critică: „În ce mă privește, nu mă consider critic literar și nici istoric literar de meserie. Am fost poet, am devenit traducător de nevoie și vreau să mor diletant (...) țin foarte mult la creativitatea criticii literare, la personalitatea artistică (...) vechea și nobila fixație a misiunii sociale a criticului literar cedează foarte greu în fața impulsurilor narcisiace ale actului critic...” și altele asemenea.

Și fiindcă trebuie să termin o voi face spunând că din *Scrierile de plăcere* mi-a plăcut în chip deosebit stilul inconfundabil, marca Dan C. Mihăilescu, alura de eseu narcisiac, de teatru pe butoaie, de spectacol fascinant pe care știți să o dați oricărui material, indiferent de natura lui.

Cu plecăciune,
Adrian JICU

cronica traducerilor

O restituire binevenită

Moto: „Eminescu este cu adevărat mare prin poezia sa lirică, prin care se însoțește, dincolo de vremi și de hotare, cu întreaga omenire”

Demetrio Marin

Sărăcăcios, în ceea ce privește studiile eminesciene – aflăm, în ultimul moment, de reeditarea cărții lui Stan V. Cristea „Eminescu și Teleormanul”, ediție revăzută și adăugită, iar Rodica Marian publicase în 2003, două volume consacrate poetului național: „Hermeneutica sensului. Eminescu și Blaga” și „Luna și sunetul cornului. Metafore obsedante la Eminescu” -, anul 2004 ne oferă în final, o surpriză: apariția volumului „Eminescu și cultura indiană”, de Demetrio Marin (1914 – 1978), filolog clasic de origine română. Sincer să fiu, nu știam nimic despre Demetrio Marin, încât prefața lămuritoare a dlui prof. Traian Diaconescu este oportună, fiind urmată de o listă impresionantă de lucrări aparținând aceluiași Demetrio Marin, totodată, întrebându-ne dacă nu era mai potrivită publicarea acestei cărți în colecția Eminesciana a Ed. Junimea? Volumul însurează câteva studii ale lui Demetrio Marin consacrate unor aspecte ale poeziei eminesciene: pesimismul (exemplificând și cu Schopenhauer), conceptul de bărbat și conceptul de femeie la Eminescu, încheind cu o privire de ansamblu asupra exegezei eminesciene în Italia. Într-adevăr, când în 1789, William Jones publicase la Calcutta traducerea în engleză a Sakuntalei lui Kalidasa (eveniment ce fusese precedat de o altă traducere faimoasă: Bhagavad – Gita, de către Charles Wilkins), Europa civilizată fusese impresionată de rafinamentul culturii indiene antice. Herder, Goethe, Schopenhauer, mai târziu, Nietzsche și Paul Deussen devin admiratori ai culturii indiene, Schopenhauer făcând din Upanișade lectură sa preferată. Așadar, în acest mediu prielnic studiilor de indianistică a nimerit Eminescu la Viena, în toamna anului 1869, dar nu este exclus, după cum ne informează Cristian Livescu (v. „Întâiul Eminescu”, Ed. Crigaux, 1998, pp. 133 – 134), ca Eminescu să fi intrat în contact cu literatura indiană încă de la Cernăuți. Tot în capitala imperială, Viena, Eminescu descoperise pe Schopenhauer, filozof în mare vogă după moartea sa, Schopenhauer fiind unul dintre gânditorii preferați ai Junimii (Zizin Cantacuzino îi traduce opera „Lumea ca voință și reprezentare”, în franceză, iar T. Maiorescu îi tradusese „Aforismele asupra înțelepciunii în viață” în limba română). Astfel, Demetrio Marin distinge în gândirea lui Eminescu două „filoane”, ireconciliabile: Gândirea

creștină și gândirea indiană, cunoașterea sanscritei i-a permis lectura în original, efectuând traduceri, iar cercetările mai noi ale Amitei Bhowe (v. „Eminescu și India”, Junimea, 1978, p. 118), confirmă faptul că poetul nostru ar fi avut un vocabular de peste 2000 de cuvinte sanscrite, poetul cunoscând bine fonetica și ortografia limbii sanscrite, Amita Bhowe conchizând: „Părerea noastră, deci, este că Eminescu a știut suficient de bine sanscrite, ca să lămurască nuanțele subtile ale unui text sanscrit”. Examinând problema conceptului de bărbat la Eminescu și influența gândirii indiene asupra poetului nostru, Demetrio Marin invocă pasaje din Bhagavad-Gita, dialogul dintre zeul Krishna și Arjuna și ipoteza existenței sufletului uman în concepția lui Eminescu (p. 61). După Hermes Trismegistul sufletele au fost pedepsite de Dumnezeu să viețuiască un timp în corpuri umane, iar I. P. Culianu expune diverse teorii asupra existenței sufletului care la coborâre preia câte ceva din defectele planetare pe care le restituie la urcare (v. „Experiențe ale extazului”, 2004). Din Theofil Simenschy („Cultură și filozofie indiană în texte și studii”, 1978, p. 129): „Află că sufletul este cel care stă pe car, corpul este carul, intelectul e viziul, mintea frâu”. Celălalt studiu despre conceptul feminin la Eminescu caută să elucideze ce tip de femeie prefera poetul, care oscila în a diviniza femeia sau a o acoperi de invective, poetul contrariat de tipul real al femeii, în contradicție cu tipul ideal, visat de el. Originea acestei atitudini negative este preluată, desigur, de la Schopenhauer (mare misogin), oferindu-ne o mostră de caracterizare a femeii în Panciatantra, dar nici Ecclesiastul nu o răsfață („Și am găsit femeia mai amară decât moartea, pentru că ea este o cursă, inima ei este un laț și mâinile ei sunt cătușe”, 7,26), lucru menționat și de Demetrio Marin spre finalul studiului său. Aceeași atitudine despre femeie o regăsim la Buddha și în literatura gnostică indiană, apoi, la ascetii creștini. Reproducem, iarăși o mostră din antologia lui Theofil Simenschy (p. 310): „«Lipitoare e femeia», zise un nebun odată./ O, sărmană lipitoare, cu ce-i ea asemănată! Numai sângele (cel negru) ți-l răpește lipitoare./ Dar femeia-ți ia puterea, mintea, banii și onoarea”. În fine, în ultimul capitol „Eminescu și critica italiană”, datând din 1970, Demetrio Marin fixează câteva repere în receptarea lui Eminescu în Italia, fără pretenția de a fi exhaustiv. Doritorii pot completa informația cu antologia „Mihai Eminescu în critica italiană” (1977), în ultimele decenii afirmându-se o nouă generație de exegeți ai lui Eminescu în Italia: Marco Cugno, Luisa Valmarin, Roberto Scagno, Bruno Mazzoni. Ce s-ar mai putea adăuga? Doar că, aceste studii ale lui Demetrio Marin, deși tardiv traduse în limba română, umplu un gol în literatura de specialitate.

Ionel SAVITESCU

Demetrio Marin: „Eminescu și cultura indiană”. Traducere de Mirela Talașman, prefață de Traian Diaconescu, Ed. Institutul European, 2004.